

הפרק על הנביא מוחמד

סיכום מס' 7 – ההגירה ממכה לאל-מדינה (שנת 622 לספירה)¹

ההגירה לאל-מדינה

אירוע מפתח בהיסטוריה המוסלמית שהתרחש בשנת 622 לספירה. חשוב לציין כי מספר שנים לפני הגירה זאת שלח מוחמד חלק מהמוסלמים לאתיופיה, שהייתה כזכור אימפריה מונותאיסטית, לתקופה זמנית והם הצטרפו אליו באל-מדינה. לפי המסורת המוסלמית מדובר בהנחיה של אללה שהנביא ביצע אותה. ההנחיה באה למוחמד בצורה של חלום ובו הורה אללה ללכת לית'רב הנמצאת 350 ק"מ מצפון למכה. ע"פ הגישה המחקרית ניתן להתייחס לשתי מערכות של גורמים שהביאו את מוחמד להגירה: **גורמי דחיפה** שמסבירים מדוע יצא ממכה **וגורמי משיכה** שמסבירים מדוע היגר דווקא לאל-מדינה.

גורמי דחיפה

1. רדיפות של מרבית אנשי שבט קורייש במכה אחר מוחמד והמוסלמים, שבשלב מסוים סיכנו את חייו של מוחמד. הרדיפות כללו השמצות, חרם על החמולה ההאשמית כולל מי שלא התאסלם, זריקת אבנים על מוחמד וניסיונות לרצוח אותו. לרדיפות סיבות רבות:
 - א. חשש שהאמונה החדשה באל אחד תפגע בפולחן האלילי בכעבה ותוביל בסופו של דבר גם לפגיעה כלכלית בעיר כולה.
 - ב. הטענה כי מוחמד פגע במסורת האבות האלילית של העיר מכה שהזהות הדתית שלה הייתה חזקה יחסית. מוחמד נתפס כמי שזלזל באלילים ובכוחם.
 - ג. התגובה להפחדות מוחמד שדיבר רבות על כך שיום הדין מתקרב וכל עובדי האלילים יישלחו לגיהנום מכיוון שאינם מאמינים באללה ומתפללים אליו.

2. מותם של אבו טאלב וח'דיג'ה שהיו חשובים מאוד למוחמד ובמידה רבה היוו משענת והגנה עליו. משמתו, אין סיבה להישאר בעיר.

¹ תולדות האסלאם ומדינות המזרח התיכון בעת החדשה בעריכת פרופ' ליאת קוזמא, רכס 2018, עמודים 28-39.

3. מוחמד הבין שהשלים את פוטנציאל האסלום בעיר. רק כמאה אנשים התאסלמו, רובם מהחמולה שלו, ואין כל סיכוי שאחרים יתאסלמו בטווח הזמן הנראה לעין. יתרה מזאת, מוחמד למד מניסיונו של עת'מאן בן אל-חורית' – בן דודה החניפי של ח'דיג'ה, שניסה להשתלט על מכה בשליחות הביזנטים ונכשל. מכאן שבשלב זה לא ניתן להפוך את העיר למונותאיסטית ויש לחפש בסיס פעולה אחר.

גורמי משיכה

1. באל-מדינה הייתה קיימת קהילה גדולה של יהודים, שלושה שבטים בולטים, ומוחמד חשב שיהיה קל יותר לאסלם, מאשר את עובדי האלילים מכיוון שהם כבר מאמינים באל אחד. כל שדרוש הוא לשכנעם שאללה בחר במוחמד להיות נביאו ושליחו.

2. גם גורם זה קשור ליהודי אל-מדינה. באותה עת התנהלה מלחמה קשה בין הפרסים לביזנטים. קיימת אפשרות שהביזנטים שכנעו את אנשי אל-מדינה, באמצעות ממלכת החסות שלהם ע'סאן המקורבת לאנשי אל-מדינה, לתת מחסה למוחמד כדי להחליש את שבטי היהודים שהיו בקשרים טובים עם הפרסים.

3. מוחמד עצמו ניהל מו"מ מספר חודשים לפני ההגירה עם אנשי אל-מדינה וקיבל מהם הסכם שהבטיח את פעולתו בעיר באופן בטוח ומוגן. ההסכם נקרא "עקבת מנא" (מעלה ההר של מנא) ע"ש המקום מזרחית למכה שבו נוהל המו"מ. מה האינטרס של אנשי אל-מדינה? בעיר התנהלה מלחמת אזרחים קשה מאוד בין שבטי אוס וחזרג' עובדי האלילים. יתכן שמוחמד הוזמן כבורר ומפשר – מה שהקנה לו נקודת פתיחה חזקה בניהול העיר.

4. חלק מאנשי שבט חזרג' כל כך התרשמו ממוחמד וממשנתו האידיאולוגית, עד כדי כך שהחליטו להתאסלם. לקבוצה זאת הוצמד הכינוי "אל-אנצאר" – המסייעים או התומכים ויהיה להם תפקיד חשוב באסלאם. באף מקום אחר בחצי האי ערב לא הייתה קבוצה כזאת של תומכים מוסלמים למוחמד, אף שהיוו מיעוט, ומכאן עוד סיבה לבחירת אל-מדינה.

5. למוחמד קשרים איתנים באל-מדינה, ובמיוחד בפלג נג'אר משבט חזרג' - סבו נולד באל-מדינה, אביו נקבר בעיר, חלק מילדותו, עת אמו עדיין הייתה בחיים, היה בעיר אל-מדינה והוא זכר אותה לטובה, אחת מנשותיו, סודא – הייתה ממשפחה שהייתה בקשרי משפחה עם סבו של מוחמד – כלומר הייתה מאותו פלג נג'אר.

6. אל-מדינה לא הייתה רק עיר חקלאית, אלא גם מרכז מסחר חשוב ומכאן מכנה משותף למהגרים מהעיר ולעיר עצמה.

משמעות ההגירה

1. ההגירה נתפסת כאירוע משמעותי מאוד בתולדות האסלאם. מוחמד

הופך מפליט לשליט. עד אז מוחמד אינו אלא רק מנהיג דתי של מאה

אנשים. אחרי ההגירה, מדובר במנהיג של אומה שלמה של

מוסלמים רבים.

2. ההגירה נתפסת כיציאה מחושך לאור, ומשווית להגירתו של אברהם,

החניף הראשון, מאור כשדים, דרך חרן לכנען.

3. סוגיית לוח השנה. שנת ההגירה, הופכת כעבור מספר שנים לשנה

הפותחת את לוח השנה המוסלמית המכונה לוח השנה ההג'רי.

סיכום זה נערך בידי המורה גיל חנן מבה"ס הריאלי העברי בחיפה.